

'Angst is een venijnig gif'

Reportage **The Crucible**

In zijn tweede Broadway-productie toont Ivo van Hove het ontwrichtende effect van angst.

Door onze medewerker **Kris Derks**

Wat mij fascineert is dat mensen die aanvankelijk goede burens en vrienden zijn, elkaar in het laatste bedrijf de meest verschrikkelijke dingen aan kunnen doen, alsof het beesten geworden zijn." Regisseur Ivo van Hove (57), directeur van Toneelgroep Amsterdam en 'Broadway's man of the moment', aldus *The Washington Post*, zit in een koffietentje in de East Village, New York City. Hij heeft het over zijn nieuwste voorstelling *The Crucible*, die donderdag op Broadway in première gaat - zijn tweede Broadwayvoorstelling in één jaar.

The Crucible is een klassiek Amerikaans toneelstuk, geschreven door Arthur Miller in 1952, toen de Amerikaanse senator Joe McCarthy een nietsontziende jacht op communisten leidde. Miller vond een parallel in het zeventiende-eeuwse boerendorp Salem, waar zich een klopjacht op heidense hekserij voltrok. De hoofdrolspeler? Angst.

De zogenaamde previews van *The Crucible* - die vier weken lang spelen voor de echte première plaatsvindt - zijn populair op Broadway: het is de drukst bezochte toneelvoorstelling van dit moment. Het decor is een sober, ruim opgezet klaslokaal. In het begin van het stuk met de tafeltjes keurig op een rij, later in een complete chaos door elkaar. Van Hoves levenspartner en scenograaf Jan Versweyveld bouwde hiermee een prachtige metafoor voor een samenleving waarin men elkaar op volledig destructieve manier opvoedt en lesgeeft.

Lenny Leibowitz, theaterdocent in Ohio, zit bij deze preview in het publiek en is op zijn zachtst gezegd onder de indruk: „Van Hove is de beste theaterregisseur van de wereld. Hij geeft het publiek precies genoeg om ons zelf te laten invullen wat we erbij denken en voelen”, verzucht hij als het stuk is afgelopen. „En dat

terwijl er zo veel rotzooi op Broadway staat.”

„Zei iemand dat? Kun je dat opschrijven?”, grapt Van Hove. „Daar ben ik echt fier op. Producer Scott Rudin durfde het aan om een stuk dat in Europa nergens in het commerciële circuit terecht zou kunnen op Broadway te zetten. Ik sta volledig achter de voorstelling, maar was bij de eerste previews echt bang dat mensen zouden wegllopen. *The Crucible* is helemaal niet 'feelgood', maar gaat drie uur lang over een extreem harde wereld, die geleidelijk aan zichtbaar wordt.”

Angst

Toont dat de wereld waar we nu in leven? „Ja, en die wil ik ook aan bod laten komen in mijn voorstellingen. Ik denk dat dit de meest politieke voorstelling is die ik in Amerika heb gemaakt, al legt deze geen expliciete link naar de actuele gebeurtenissen, maar reflecteert op een diepere manier. Op de aanvallen in Brussel van vorige week kan theater bijvoorbeeld nooit meteen inhoudelijk reageren, dat is zinloos. Het kan wel reflecteren, een nieuwe horizon geven. Zo krijgt dit stuk in iedere tijd een andere betekenis.”

9/11 noemt Van Hove levensveranderend. „Die val van de tweede toren voelde als een moment van totale verbijstering: ik wist niet wat ik meemaakte. In de maanden daarna werd mij duidelijk dat er grote verdeeldheid in de wereld zou kunnen ontstaan, dat de wereld plotseling geen veilige plek meer was.”

Van Hove's voorstellingen zijn daarna naar eigen zeggen maatschappelijker geworden. In *The Crucible* reflecteert hij op wat angst kan doen in een samenleving. „Het is een venijnig gif. Als je angst installeert, worden mensen onzeker en gaan ze rare dingen doen. Een kat in het nauw maakt rare sprongen.” Daarin ziet de regisseur nu ook een grote uitdaging voor Europa en zijn thuisland België: „Plotse-ling zijn al die aanvallen bij ons om de

hoek. Angst zet mensen tegenover elkaar, maakt dat men zondebokken aan gaat wijzen. Je bent met ons of tegen ons! Dat brengt ons terug bij de thematiek van *The Crucible*. Dit wij-zij denken is onmiskenbaar onderdeel van deze tijd. Daarom denk ik ook dat toeschouwers niet weglopen - ze herkennen dat. In de voorstelling ziet het publiek hoe moeilijk het is een individu te blijven als je tegelijk onderdeel wilt zijn van een samenleving.”

Amerika

Van Hove is intussen parttime New Yorker - vlakbij de koffietent is zijn appartement waar hij geregeld verblijft. Ook in de buurt: de New York Theatre Workshop, het theater waar Van Hove eind vorig jaar de voorstelling *Lazarus* regisseerde in samenwerking met David Bowie. „Daar denk ik nog dagelijks aan terug.” Van Hove wist als een van de weinigen van Bowies ziekte, en was zeer aangedaan door diens overlijden. Achter zijn afwezige blik lijken vele gekoesterde Bowie-herinneringen te schuilen. „Het was een van de belangrijkste voorstellingen uit mijn leven, die vergeet ik niet snel.”

Wat hij ook niet snel vergeet: de vrouw die hij op zijn achttiende op Broadway tegenkwam en een handtekening vroeg omdat hij er misschien ooit een voorstelling zou regisseren. „Het gevoel dat er iemand in mij geloofde, gaf me energie. Dat

is zo prettig aan Amerika.”

Van Hove regisseerde in New York eerder Amerikaanse stukken als Millers *A View from a Bridge* en Tony Kushners *Angels in America*. „De Amerikaanse mentaliteit is er nog altijd een die vooruitkijkt. En als ze hier niet vooruit kunnen, dan pakken ze de auto en bouwen ze hun leven op twee staten verderop, dat fascineert mij enorm. Als ik zelf in Amerika ben, ben ik New Yorker. Deze stad biedt mij eindeloos veel inspiratie, dat houdt niet op.”

Als hij zijn jas aan heeft en zijn paraplu

gereed om de New Yorkse regen in te stappen, draait Van Hove zich nog even om: „Laat je weten als ik zelf wat foto's moet mailen voor bij het artikel? Die Amerikanen hebben toch een andere smaak.”

Dit wij-zij-denken is van nu

Ivo denk echt 'out of the box'

Interview Saoirse Ronan

De Ierse actrice vertelt over haar ervaringen met Ivo van Hove.

De jonge Ierse actrice Saoirse Ronan (*Atonement*, *Brooklyn*) werd tot twee keer toe genomineerd voor een Oscar, meest recentelijk voor haar hoofdrol in de film *Brooklyn* (2015). In de voorstelling *The Crucible* van regisseur Ivo van Hove staat ze voor het eerst op toneel. Ze speelt Abigail Williams, de manipulatieve jonge vrouw die het dorpje Salem op zijn kop zet door anderen te beschuldigen van hekserij. Het mag haar debuut zijn in het theater, voor een interview draait de 21-jarige Ronan haar hand al lang niet meer om. Ze zit met haar benen comfortabel opgetrokken in een stoel in haar piepkleine Broadway-kleedkamer, lepelt de laatste happen van haar salade uit een tupperwarebakje naar binnen en begint direct geroutineerd honderduit te vertellen over haar ervaringen met regisseur Ivo van Hove. „Alles wat hij aanraakt verandert in goud.”

Hoe was het om voor het eerst op het toneel te staan?

„Ik realiseerde me niet hoe belangrijk het is dat je weet hoe je je stem en lichaam moet gebruiken om je emoties over te brengen op het toneel. In films ben ik gewend om introvert te acteren en dicht bij mezelf te blijven, nu moest ik gaan nadenken over wat ik eigenlijk aan het doen was.”

Heeft Ivo van Hove u daar tips voor moeten geven?

„Nee, zo is hij niet. Op de eerste repetitiedag moesten we het hele script uit ons hoofd kennen en gingen we meteen repeteren. Binnen vijftien minuten hadden we de hele eerste scène gespeeld. Ivo heeft wel een duidelijk idee van wat hij wil, maar hij is heel open in de manier waarop hij dat wil bereiken.”

Ze noemen Ivo van Hove in Amerika ook wel 'the bad boy of European theater', snapt u dat?

„Zeggen ze dat echt? Dat gaik aan hem vertellen als ik hem zie! Maar ik snap het goed. Hij durft wegens in te slaan die niemand eerder bewandelde en kan seksueel geladen momenten regisseren tot iets waar we allemaal een beetje bang voor zijn, maar tegelijkertijd geïntrigeerd door raken. Dat geeft zijn werk elegantie en klasse.

„Iedere repetitiedag opende hij deuren naar mogelijkheden waar niemand eerder aan dacht. Hij denkt echt *out of the box*. Mensen vinden hem extra interessant omdat hij een outsider is, ze weten dat hij een frisse blik kan werpen op een klassieke voorstelling als *The Crucible*.”

Hoe was het werken met de bad boy?

„(Lacht). Ivo weet een stuk terug te brengen naar rauwe emotie, dat is geweldig. Als hij regisseert en mij aanwijzingen geeft dan wordt hij zelf ook emotioneel onderdeel van de scène. Als Ivo echt gelooft dat iets goed zou kunnen werken speelt hij het zelfs voor. Dat motiveert mij enorm.”

The Crucible gaat donderdag 31/3 in première in New York. Inl: thecrucible-onbroadway.com

Scènes uit **The Crucible**, met onder anderen Ben Whishaw en Saoirse Ronan

